HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

14 septembrie 2010 *

În cauza C-550/07 P,

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție, introdus la 30 noiembrie 2007,

**Akzo Nobel Chemicals Ltd,** cu sediul în Hersham (Regatul Unit),

**Akcros Chemicals Ltd,** cu sediul în Hersham,

reprezentate de M. Mollica, avocate, și ulterior de M. van der Woude, avocat, și de C. Swaak, advocaat,

recurente,

* Limba de procedură: engleza.

susținute de:

**Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord,** reprezentat de doamnele V. Jackson și E. Jenkinson, în calitate de agenți, asistate de domnul M. Hoskins, barrister,

**Irlanda,** reprezentată de domnul D. O'Hagan, în calitate de agent, asistat de domnul M. Collins, SC, cu domiciliul ales în Luxemburg,

**Regatul Țărilor de Jos,** reprezentat de doamna C. Wissels, precum și de domnii Y. de Vries și M. de Grave, în calitate de agenți,

interveniente în recurs,

celelalte părți în proces fiind:

**Comisia Europeană,** reprezentată de domnii F. Castillo de la Torre și X. Lewis, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg,

pârâtă în primă instanță,

**Conseil des barreaux européens,** cu sediul în Bruxelles (Belgia), reprezentat de domnul J. Flynn, QC,

**Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten,** cu sediul în Haga (Țările de Jos), reprezentat de domnii O. Brouwer și C. Schillemans, advocaten,

**European Company Lawyers Association,** cu sediul în Bruxelles, reprezentată de M. Dolmans și K. Nordlander, avocats, și de domnul J. Temple Lang, solicitor,

**American Corporate Counsel Association (ACCA) – European Chapter,** cu sediul în Paris (Franța), reprezentată de domnul G. Berrisch, Rechtsanwalt, mandatat de domnul D. Hull, solicitor,

**International Bar Association,** cu sediul în Londra (Regatul Unit), reprezentată de J. Buhart și I. Michou, avocats,

interveniente în primă instanță,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnii A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, doamna R. Silva de Lapuerta (raportor) și domnul E. Levits, președinți de cameră, domnii A. Rosas, U. Lõhmus, M. Safjan și D. Šváby, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,
grefier: doamna L. Hewlett, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 9 februarie 2010,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 29 aprilie 2010,

pronunță prezenta

**Hotărâre**

1 Prin recursul formulat, Akzo Nobel Chemicals Ltd (denumită în continuare „Akzo") și Akcros Chemicals Ltd (denumită în continuare „Akcros") solicită anularea Hotărârii Tribunalului de Primă Instanță al Comunităților Europene din 17 septembrie 2007, Akzo Nobel Chemicals și Akcros Chemicals/Comisia (T-125/03 și T-253/03,

denumită în continuare „hotărârea atacată”), în măsura în care Tribunalul a respins cererea de protecție a confidențialității corespondenței desfășurate cu consilierul juridic intern al Akzo.

## I — Dreptul Uniunii

2 Articolul 14 din Regulamentul nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962, primul regulament de punere în aplicare a articolelor [81] și [82] din tratat (JO 1962, 13, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3) prevede:

„(1) În îndeplinirea îndatoririlor care îi revin în temeiul articolului [105 TFUE] și în temeiul prevederilor adoptate în baza articolului [103 TFUE], Comisia poate efectua toate investigațiile necesare la întreprinderile și asocierile de întreprinderi.

În acest scop, funcționarii autorizați de Comisie sunt împuterniciți:

(a) să examineze registrele și alte documente comerciale;

(b) să copieze registrele și alte documente comerciale sau să facă extrase din acestea;

(c) să solicite explicații verbale pe loc;

(d) să aibă acces la orice incintă, teren și mijloc de transport utilizat de întreprinderi.

(2) Funcționarii autorizați ai Comisiei își exercită atribuțiile la prezentarea unui mandat scris […]

(3) Întreprinderile și asocierile de întreprinderi se supun investigațiilor dispuse prin decizia Comisiei. Decizia specifică obiectul și scopul investigației, stabilește data la care aceasta începe și indică sancțiunile […], precum și acțiunea inițiată la Curtea de Justiție împotriva deciziei.

[…]" [traducere neoficială]

## II — Situația de fapt

3 În hotărârea atacată, Tribunalul a rezumat situația de fapt relevantă după cum urmează:

„1 La 10 februarie 2003, Comisia a adoptat decizia C(2003) 559/4 privind modificarea deciziei C(2003) 85/4 din 30 ianuarie 2003 prin care în special Akzo […] și Akcros […], precum și filialele acestora au fost obligate să se supună unor investigații în temeiul articolului 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17 […] și prin care

s-a urmărit identificarea probelor privind eventuale practici anticoncurențiale (denumite în continuare, împreună, «decizia prin care s-a dispus investigația»).

2 La 12 și 13 februarie 2003, funcționari ai Comisiei, împreună cu reprezentanți ai Office of Fair Trading (OFT, autoritatea britanică în domeniul concurenței) au efectuat o investigație, în temeiul deciziei prin care s-a dispus efectuarea unei investigații la sediile reclamantelor situate în Eccles, Manchester (Regatul Unit). Cu ocazia acestei investigații, funcționarii Comisiei au făcut copii ale unui număr considerabil de documente.

3 În cursul acestor operațiuni, reprezentanții reclamantelor au arătat funcționarilor Comisiei că anumite documente erau susceptibile să fie protejate prin confidențialitatea comunicărilor dintre avocați și clienți (legal professional privilege sau «LPP»).

4 Funcționarii Comisiei au răspuns reprezentanților reclamantelor că era necesar să consulte în mod sumar documentele respective pentru a putea să își formeze propria părere asupra protecției de care ar putea beneficia eventual documentele menționate. După o lungă discuție și după ce funcționarii Comisiei și cei ai OFT au reamintit reprezentanților reclamantelor consecințele unei obstrucționări a operațiunilor de investigație, s-a decis ca persoana responsabilă cu investigația să consulte în mod sumar documentele respective, în prezența unui reprezentant al reclamantelor.

5 În timpul examinării respectivelor documente a intervenit un dezacord cu privire la cinci documente care, în final, au fost abordate de către Comisie în două moduri.

[…]

8 Al treilea document care a făcut obiectul unui dezacord este constituit dintr-o serie de note manuscrise ale directorului general al Akcros […], despre care reclamantele susțin că au fost redactate cu ocazia discuțiilor cu angajații și folosite în vederea redactării memorandumului dactilografiat din seria A. În sfârșit, ultimele două documente în discuție sunt două mesaje electronice, între directorul general al Akcros […] și domnul S., coordonator al societății Akzo […] pentru dreptul concurenței. Acesta din urmă este un avocat înscris în baroul olandez care, în momentul în care s-au petrecut faptele, era membru al serviciului juridic al societății Akzo […] și, în consecință, angajat permanent al acestei întreprinderi.

9 După ce a examinat aceste trei documente și a primit explicațiile reclamantelor, persoana responsabilă cu investigația a considerat că documentele respective nu erau în mod cert protejate de confidențialitatea comunicărilor dintre avocați și clienți. Prin urmare, aceasta a realizat o copie pe care a anexat-o la dosar, fără a o introduce separat într-un plic sigilat. Reclamantele au identificat aceste trei documente ca aparținând «seriei B».

10 La 17 februarie 2003, reclamantele au trimis o scrisoare Comisiei, în cuprinsul căreia își prezentau motivele pentru care documentele […] din seria B erau, în opinia acestora, protejate de confidențialitate.

11 Prin scrisoarea din 1 aprilie 2003, Comisia a informat reclamantele că argumentele prezentate în scrisoarea acestora din 17 februarie 2003 nu îi permiteau să concluzioneze că documentele respective erau în mod efectiv protejate prin confidențialitate. Cu toate acestea, Comisia arăta că reclamantele aveau posibilitatea să prezinte observații asupra acestor concluzii preliminare într-un termen de două săptămâni, la expirarea căruia aceasta va adopta o decizie finală.

[…]

14 La 8 mai 2003, Comisia a adoptat decizia C(2003) 1533 final, prin care a respins cererea de protecție a documentelor în litigiu în baza confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți, în temeiul articolului 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17 (denumită în continuare «decizia de respingere din 8 mai 2003»). La articolul 1 din această decizie, Comisia respinge cererea reclamantelor având ca obiect returnarea documentelor […] din seria B și confirmarea de către Comisie a distrugerii tuturor copiilor de pe aceste documente aflate în posesia sa. […]

[...]

18 […] la cererea președintelui Tribunalului, la 8 septembrie 2003, Comisia a trimis președintelui, într-un plic confidențial, o copie a documentelor din seria B […]"

## III — Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată

4 Cele două acțiuni introduse de reclamante la Tribunal, la 11 aprilie și, respectiv, la 4 iulie 2003, aveau drept obiect, în primul rând, o cerere privind, pe de o parte, anularea deciziei C(2003) 559/4 a Comisiei din 10 februarie 2003 și, în măsura în care este necesar, a deciziei C(2003) 85/4 a Comisiei din 30 ianuarie 2003, prin care Akzo și Akcros, precum și filialele acestora au fost obligate să se supună unor investigații în temeiul articolului 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17 (cazul COMP/E-1/38.589), și, pe de altă parte, obligarea Comisiei la restituirea anumitor documente ridicate în cadrul investigației respective, precum și interzicerea utilizării conținutului acestora de către Comisie (cauza T-125/03) și, în al doilea rând, o cerere privind anularea deciziei de respingere din 8 mai 2003 (cauza T-253/03).

5 Prin intermediul hotărârii atacate, Tribunalul a respins ca inadmisibilă acțiunea în anulare formulată împotriva deciziei prin care s-a dispus investigația (cauza T-125/03) și ca nefondată acțiunea în anulare formulată împotriva deciziei de respingere din 8 mai 2003 (cauza T-253/03).

## IV — Concluziile părților

6 Akzo și Akcros solicită Curții:

— anularea hotărârii atacate, în măsura în care Tribunalul a respins cererea de protejare a confidențialității comunicărilor cu consilierul juridic intern al Akzo;

— anularea deciziei de respingere din 8 mai 2003, în măsura în care prin aceasta s-a respins restituirea corespondenței electronice cu consilierul juridic intern al Akzo (care face parte din documentele din seria B), și

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată aferente acestui recurs și a celor aferente acțiunii la Tribunal, în măsura în care acestea privesc motivul invocat în prezentul recurs.

7 Conseil des barreaux européens, intervenient în primă instanță, solicită Curții:

— anularea hotărârii atacate, în măsura în care Tribunalul refuză aplicarea principiului confidențialității în privința comunicărilor dintre Akzo și domnul S., și anularea deciziei de respingere din 8 mai 2003 în această măsură sau, în subsidiar, în cazul în care Curtea ar considera că problema nu este într-un astfel de stadiu încât să se poată pronunța asupra cererii, trimiterea chestiunii la Tribunal spre rejudecare și

— stabilirea în sarcina Comisiei a plății cheltuielilor de judecată suportate de acesta în cursul procedurii de recurs și al procedurii la Tribunal, în măsura în care acestea priveau aspectele invocate în cadrul recursului.

8 Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, intervenient în primă instanță, solicită Curții:

— anularea hotărârii atacate, în măsura în care Tribunalul a respins motivul invocat de Akzo privind lipsa de protecție în temeiul principiului de drept comunitar al protecției confidențialității comunicărilor dintre avocat și client, în privința a

două mesaje între directorul general al Akcros și avocatul salariat al Akzo, ca urmare a raportului de muncă dintre acest avocat salariat și Akzo, și

— stabilirea în sarcina Comisiei a plății cheltuielilor de judecată suportate de acesta în cursul procedurii la Tribunal și în prezentul recurs.

9 European Company Lawyers Association, intervenientă în primă instanță, solicită Curții:

— anularea hotărârii atacate, în măsura în care Tribunalul a concluzionat că privilegiul confidențialității comunicărilor nu se aplică în privința comunicărilor dintre Akcros și membrul departamentului juridic al Akzo, și

— obligarea Comisiei la rambursarea cheltuielilor de judecată efectuate de aceasta.

10 American Corporate Counsel Association (ACCA) – European Chapter, intervenientă în primă instanță, solicită Curții:

— anularea hotărârii atacate, în măsura în care Tribunalul a respins cererea de protecție a confidențialității corespondenței electronice desfășurate cu consilierul juridic intern al Akzo (care face parte din documentele din seria B);

— anularea deciziei de respingere din 8 mai 2003, în măsura în care prin aceasta se respinge restituirea către recurente a copiei acestei corespondențe electronice sau, în subsidiar, trimiterea cauzei la Tribunal, și

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată aferente recursului și acțiunii la Tribunal, în măsura în care acestea privesc motivul invocat în prezentul recurs.

11 International Bar Association, intervenientă în primă instanță, solicită Curții:

— anularea hotărârii atacate, în măsura în care prin aceasta mesajele electronice din seria B dintre Akzo și domnul S. sunt private de beneficiul confidențialității, și

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată suportate de International Bar Association în procedura de recurs și în cadrul procedurii la Tribunal, în măsura în care cheltuielile de judecată privesc aspectele examinate în cadrul recursului.

12 Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Irlanda, precum și Regatul Țărilor de Jos, intervenientе în recurs, susțin concluziile formulate de Akzo și de Akcros.

13 Comisia solicită Curții:

— respingerea recursului și

— obligarea recurentelor la plata cheltuielilor de judecată.

**V — Cu privire la recurs**

A — *Cu privire la obiectul recursului*

14 Recursul se referă exclusiv la o parte din documentele din seria B, și anume cele două mesaje electronice între directorul general al Akcros și domnul S. La momentul efectuării investigațiilor în incintele recurentelor din Regatul Unit, domnul S. era angajat în cadrul serviciului juridic al Akzo, societate de drept englez, și înscris în baroul Țărilor de Jos. Comisia a depus la dosar copiile acestor mesaje electronice.

15 Comisia a precizat, fără a fi contrazisă de recurente cu privire la acest punct, că, în decizia sa din 11 noiembrie 2009, prin care s-au aplicat amenzi în cadrul procedurii care a determinat efectuarea investigațiilor realizate în anul 2003 la sediile Akzo și Akcros [cazul COMP/38.589 – stabilizatori termici; SEC(2009) 1559 și SEC(2009) 1560], nu s-a întemeiat pe cele două mesaje electronice în litigiu. Nu a fost contrazisă nici afirmația Comisiei potrivit căreia nu a avut loc niciun schimb de informații cu

autoritățile naționale competente în domeniul concurenței în ceea ce privește aceste mesaje electronice.

B — *Cu privire la interesul recurentelor de a exercita acțiunea*

1. Argumentele părților

16 Mai întâi, Comisia ridică problema dacă Akzo și Akcros au un interes de a exercita acțiunea. Astfel, cele două mesaje electronice nu ar îndeplini prima condiție a confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți, menționată la punctele 21 și 23 din Hotărârea din 18 mai 1982, AM & S Europe/Comisia (155/79, Rec., p. 1575), potrivit căreia o opinie juridică trebuie solicitată și oferită în cadrul exercitării dreptului la apărare. Primul mesaj nu ar fi decât o solicitare a unor comentarii privind un proiect de scrisoare care trebuie trimisă unui terț. Al doilea mesaj ar cuprinde simple modificări de formulare.

17 În consecință, Comisia consideră că, în orice caz, cele două comunicări nu ar putea fi protejate în calitate de corespondență juridică între avocat și client.

18 În continuare, Comisia susține că recurentele nu afirmă că documentele în litigiu îndeplinesc prima condiție a confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți, menționată la punctele 21 și 23 din Hotărârea AM & S Europe/Comisia, citată anterior.

19 În sfârșit, Comisia adaugă că interesul Akzo și al Akcros de a exercita acțiunea a dispărut cel mai târziu la data adoptării deciziei sale din 11 noiembrie 2009, prin care aceasta le-a aplicat amenzi.

20 Akzo și Akcros răspund că Tribunalul nu a analizat niciodată conținutul celor două mesaje electronice. Acesta din urmă ar fi confirmat decizia de respingere din 8 mai 2003 prin faptul că a considerat că documentele în discuție nu puteau beneficia de principiul confidențialității întrucât nu constituiau comunicări cu un avocat extern. În definitiv, în decizia menționată, protecția confidențialității s-ar fi exclus nu în temeiul conținutului documentelor în discuție, ci doar pe baza statutului avocatului respectiv.

21 Akzo și Akcros concluzionează cu privire la aceasta că problema dacă cele două mesaje electronice îndeplinesc prima condiție impusă pentru a beneficia de protecția în temeiul principiului confidențialității este un aspect de fapt la care nu s-a răspuns încă. Această problemă nu ar putea fi soluționată în prezenta procedură, întrucât aceasta se limitează la aspecte de drept.

2. Aprecierea Curții

22 Pentru a răspunde la excepția ridicată de Comisie, trebuie amintit că interesul de a exercita acțiunea constituie o condiție de admisibilitate care trebuie să se mențină până când instanța se pronunță asupra fondului (a se vedea Hotărârea din 17 aprilie 2008, Flaherty și alții/Comisia, C-373/06 P, C-379/06 P și C-382/06 P, Rep., p. I-2649, punctul 25 și jurisprudența citată).

23 Curtea a precizat de asemenea că un astfel de interes există atât timp cât recursul poate aduce, prin rezultatul său, un beneficiu părții care l-a introdus (a se vedea Hotărârea din 3 aprilie 2003, Parlamentul European/Samper, C-277/01 P, Rec., p. I-3019, punctul 28, și Hotărârea din 7 iunie 2007, Wunenburger/Comisia, C-362/05 P, Rep., p. I-4333, punctul 42, precum și Ordonanța din 8 aprilie 2008, Saint-Gobain Glass Deutschland/Comisia, C-503/07 P, Rep., p. I-2217, punctul 48 și jurisprudența citată).

24 Cu privire la prezentul recurs, afirmația Comisiei potrivit căreia cele două mesaje electronice între directorul general al Akcros și domnul S. nu ar putea în mod vădit să beneficieze de confidențialitatea comunicărilor dintre avocați și clienți nu este de natură să afecteze interesul recurentelor de a exercita acțiunea. Astfel, o asemenea argumentare, care vizează să demonstreze că Tribunalul a considerat în mod întemeiat că cele două mesaje electronice în discuție nu beneficiau de protecția confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți, nu reprezintă o chestiune de admisibilitate, ci de temeinicie a recursului.

25 În ceea ce privește considerația formulată de Comisie, potrivit căreia adoptarea deciziei din 11 noiembrie 2009, menționată mai sus, ar fi determinat dispariția interesului recurentelor în continuarea prezentei proceduri, trebuie amintit că, prin decizia de respingere din 8 mai 2003, care face obiectul hotărârii atacate, Comisia a refuzat să admită cererea recurentelor care vizează, între altele, returnarea către acestea a celor două mesaje electronice schimbate între directorul general al Akcros și domnul S. și confirmarea de către Comisie a distrugerii tuturor copiilor acestor documente care se află în posesia sa. Eventuala încălcare a confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți la momentul efectuării unor investigații nu are loc pentru motivul că, într-o decizie privind fondul, Comisia se întemeiază pe un document protejat, ci din momentul în care un astfel de document este ridicat de un funcționar al Comisiei. În aceste condiții, interesul recurentelor de a exercita acțiunea se menține cel puțin atât timp cât Comisia deține documentele vizate prin decizia de respingere din 8 mai 2003 sau o copie a acestora din urmă.

26 În aceste condiții, Akzo și Akcros au interesul de a exercita acțiunea în cadrul prezentei cauze.

C — *Cu privire la fond*

27 În susținerea recursului formulat, Akzo și Akcros invocă trei motive, primul în principal, iar al doilea și al treilea cu titlu subsidiar.

28 Toate motivele sunt îndreptate împotriva punctelor 165-180 din hotărârea atacată. Recurentele susțin, în esență, că Tribunalul a refuzat în mod greșit să permită ca cele două mesaje electronice schimbate cu domnul S. să beneficieze de protecția confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți.

29 Întrucât European Company Lawyers Association, intervenientă în primă instanță, și Irlanda, intervenientă în fața Curții, au susținut că, prin intermediul hotărârii atacate, Tribunalul a încălcat dreptul de proprietate și libertatea de exercitare a profesiei, trebuie constatat că Akzo și Akcros nu au invocat motivele respective în primă instanță. În aceste condiții, motivele menționate trebuie respinse ca inadmisibile.

1. Cu privire la primul motiv

30 Akzo și Akcros formulează primul motiv pe baza a două argumente. Acestea consideră, în primul rând, că Tribunalul a efectuat o interpretare greșită a celei de a doua condiții a principiului confidențialității privind statutul profesional al avocatului cu care au loc comunicările, astfel cum este menționată în Hotărârea AM & S Europe/Comisia, citată anterior, și, în al doilea rând, că, prin această interpretare, Tribunalul a încălcat principiul egalității de tratament.

31 Comisia susține că motivul nu este fondat.

a) Cu privire la primul argument

i) Argumentele părților

32 Akzo și Akcros susțin că, la punctele 166 și 167 din hotărârea atacată, Tribunalul a efectuat în mod greșit o interpretare „literală și parțială" a Hotărârii AM & S Europe/Comisia, citată anterior, în ceea ce privește a doua condiție a principiului confidențialității referitoare la statutul avocatului. Tribunalul ar fi trebuit să efectueze o interpretare „teleologică" a acestei condiții și să concluzioneze că schimburile în litigiu erau protejate de principiul menționat.

33 Akzo şi Akcros arată că interpretarea punctului 21 coroborat cu punctul 24 din Hotărârea AM & S Europe/Comisia, citată anterior, evidenţiază că, în speţă, Curtea nu a asimilat existenţa unui raport de muncă cu lipsa de independenţă a avocatului.

34 Akzo şi Akcros, precum şi o parte din intervenienţi subliniază că nu se poate interpreta criteriul independenţei avocatului astfel încât să fie excluşi avocaţii interni. Astfel, un consilier juridic de întreprindere, înscris ca avocat în barou, ar fi, prin simplul fapt al obligaţiilor sale de deontologie şi de disciplină profesională, la fel de independent ca un avocat extern. În plus, garanţiile de independenţă de care beneficiază un „advocaat in dienstbetrekking", şi anume un avocat care, în temeiul dreptului olandez, se află într-un raport de muncă, ar avea o importanţă deosebită.

35 Akzo şi Akcros arată că normele de deontologie şi de disciplină profesională aplicabile în speţă permit compatibilitatea raportului de muncă cu noţiunea de avocat independent. Astfel, în opinia acestora, contractul dintre domnul S. şi societatea al cărei angajat era prevedea că aceasta din urmă trebuia să respecte exercitarea independentă a atribuţiilor de avocat şi să se abţină de la orice act care poate influenţa această sarcină. De asemenea, contractul menţionat l-ar fi autorizat pe domnul S. să se conformeze tuturor obligaţiilor profesionale impuse de Ordinul olandez al avocaţilor.

36 Akzo şi Akcros adaugă că avocatul salariat despre care este vorba în prezenta cauză se supune unui cod de conduită şi controlului din partea Ordinului olandez al avocaţilor. În plus, anumite dispoziţii normative ar stabili unele garanţii suplimentare în vederea soluţionării în mod imparţial a unor eventuale divergenţe de opinie între întreprindere şi avocatul său intern.

37 Comisia afirmă că aplicarea de către Tribunal a principiului confidențialității a fost corectă. Astfel, ar rezulta din cuprinsul punctelor 24-26 din Hotărârea AM & S Europe/Comisia, citată anterior, că, pentru a se putea proteja comunicările cu un avocat în temeiul principiului menționat, calitatea fundamentală necesară este ca avocatul să nu fie un salariat al clientului.

38 În consecință, în opinia Comisiei, în cazul în care Curtea ar fi dorit ca principiul confidențialității să se aplice de asemenea în privința comunicărilor cu avocații care sunt încadrați în muncă de persoana care le solicită o opinie, aceasta nu ar fi limitat domeniul de aplicare al celei de a doua condiții, astfel cum este enunțată la punctul 21 din Hotărârea AM & S Europe/Comisia, citată anterior.

39 Comisia subliniază că, în Hotărârea AM & S Europe/Comisia, citată anterior, Curtea a situat avocații în una dintre următoarele două categorii, și anume, pe de o parte, avocații încadrați în muncă și salariați și, pe de altă parte, avocații care nu au niciun contract de muncă. Doar documentele redactate de avocații din a doua categorie ar fi fost considerate protejate în temeiul principiului confidențialității.

ii) Aprecierea Curții

40 Trebuie amintit că, în Hotărârea AM & S Europe/Comisia, citată anterior, Curtea, ținând cont de criteriile comune și de condițiile similare existente la momentul respectiv în dreptul intern al statelor membre, s-a pronunțat, la punctul 21 din această hotărâre, în sensul că confidențialitatea comunicărilor dintre avocați și clienți trebuie să facă obiectul unei protecții la nivelul Comunității Europene. Totuși, Curtea a precizat în hotărâre că beneficiul acestei protecții este subordonat îndeplinirii a două condiții cumulative.

41 În această privință, Curtea a subliniat că, pe de o parte, comunicarea cu avocatul trebuie să fie legată de exercitarea „dreptului la apărare al clientului” și, pe de altă parte, trebuie să fie vorba despre o comunicare care provine de la „avocați independenți”, și anume de la „avocați care nu au cu clientul un raport de muncă”.

42 În ceea ce privește această a doua condiție, Curtea a arătat, la punctul 24 din Hotărârea AM & S Europe/Comisia, citată anterior, că cerința referitoare la poziția și la calitatea de avocat independent care trebuie îndeplinită de către consilierul de la care provine corespondența susceptibilă să fie protejată este bazată pe o concepție a rolului avocatului, considerat colaborator al justiției și care trebuie să furnizeze, în deplină independență și în interesul superior al acesteia, asistența legală de care clientul are nevoie. Contraponderea acestei protecții este disciplina profesională, impusă și controlată în interesul general. Curtea a precizat de asemenea, la punctul menționat din această hotărâre, că o astfel de concepție reflectă tradițiile juridice comune ale statelor membre și se regăsește și în ordinea juridică a Uniunii, astfel cum rezultă din dispozițiile articolului 19 din Statutul Curții de Justiție.

43 Curtea a reluat aceste considerații, la punctul 27 din hotărârea menționată, potrivit căruia corespondența care poate beneficia de protecția confidențialității trebuie să aibă loc cu un „avocat independent, și anume care nu are cu clientul un raport de muncă”.

44 Rezultă de aici că cerința de independență implică lipsa oricărui raport de muncă între avocat și clientul său, astfel încât protecția în temeiul principiului confidențialității nu se extinde la corespondența din cadrul unei întreprinderi sau al unui grup cu avocații interni.

45 Astfel, după cum a arătat avocatul general la punctele 60 și 61 din concluzii, conceptul de independență a avocatului nu este definit numai în mod pozitiv, și anume prin referire la obligațiile de etică profesională, ci și în mod negativ, și anume prin

absența unui raport de muncă. În pofida înscrierii sale în barou și a obligațiilor de etică profesională asociate calității sale de membru al baroului, un avocat intern nu beneficiază față de angajatorul său de același grad de independență precum avocatul care activează în cadrul unui cabinet extern față de clientul său. În aceste împrejurări, avocatului intern îi este mai dificil decât avocatului extern să remedieze eventuale tensiuni existente între obligațiile profesionale și scopurile clientului său.

46 Cu privire la normele de etică profesională invocate de recurente în vederea demonstrării independenței domnului S., trebuie observat că, deși este adevărat că normele de organizare a profesiei în dreptul olandez, invocate de Akzo și de Akcros, pot consolida poziția avocatului intern în cadrul întreprinderii, nu este mai puțin adevărat că acestea nu sunt în măsură să asigure o independență comparabilă cu cea a unui avocat extern.

47 Astfel, în pofida regimului profesional aplicabil în speță în temeiul dispozițiilor speciale din dreptul olandez, avocatul intern, indiferent de garanțiile de care dispune în exercitarea profesiei sale, nu poate fi asimilat unui avocat extern ca urmare a situației de salariat în care se află, situație care prin însăși natura sa nu permite avocatului intern să se îndepărteze de la strategiile comerciale urmate de angajatorul său și pune astfel în discuție capacitatea sa de a acționa în mod independent în exercitarea profesiei.

48 Trebuie adăugat că, în cadrul contractului său de muncă, avocatului intern i se poate solicita să exercite alte sarcini, și anume, precum în speță, aceea de coordonator pentru dreptul concurenței, care pot avea o incidență asupra politicii comerciale a întreprinderii. Or, astfel de funcții nu pot decât să consolideze legăturile strânse ale avocatului cu angajatorul său.

49 Rezultă de aici că, atât pentru motivul dependenței economice a avocatului intern, cât și ca urmare a raporturilor strânse cu angajatorul său, avocatul intern nu beneficiază în exercitarea profesiei de o independență comparabilă cu cea a unui avocat extern.

50 Prin urmare, Tribunalul nu a săvârșit o eroare de drept atunci când a aplicat a doua condiție a principiului confidențialității, enunțată în Hotărârea AM & S Europe/Comisia, citată anterior.

51 În consecință, primul argument invocat de Akzo și de Akcros în cadrul primului motiv nu poate fi reținut.

b) Cu privire la al doilea argument

i) Argumentele părților

52 Akzo și Akcros susțin că, la punctul 174 din hotărârea atacată, Tribunalul a respins în mod greșit critica potrivit căreia refuzul de a proteja, în temeiul principiului confidențialității, comunicările cu un avocat intern încalcă principiul egalității de tratament. Astfel, independența garantată de normele de deontologie și de disciplină profesională aplicabile în speță ar trebui să fie criteriul de bază pentru a determina domeniul de aplicare al principiului menționat. Conform acestui criteriu, situația avocaților interni înscriși într-un barou sau într-o asociație de avocați nu diferă de cea a avocaților externi.

53 Comisia consideră că Tribunalul a concluzionat în mod întemeiat, la punctul menționat din hotărârea atacată, că avocații interni și avocații externi se află în mod vădit în situații diferite, care nu sunt comparabile, în special pentru motivul integrării personale, funcționale, structurale și ierarhice a celor dintâi în societățile în care sunt încadrați în muncă.

ii) Aprecierea Curții

54 Trebuie amintit că principiul egalității de tratament constituie un principiu general al dreptului Uniunii, consacrat la articolele 20 și 21 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

55 Rezultă dintr-o jurisprudență constantă că principiul menționat impune ca situații comparabile să nu fie tratate în mod diferit și ca situații diferite să nu fie tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv (a se vedea Hotărârea din 10 ianuarie 2006, IATA și ELFAA, C-344/04, Rec., p. I-403, punctul 95, Hotărârea din 3 mai 2007, Advocaten voor de Wereld, C-303/05, Rep., p. I-3633, punctul 56, precum și Hotărârea din 16 decembrie 2008, Arcelor Atlantique et Lorraine și alții, C-127/07, Rep., p. I-9895, punctul 23).

56 În ceea ce privește caracteristicile esențiale ale celor două categorii de avocați, și anume statutul lor profesional respectiv, rezultă din cuprinsul punctelor 45-49 din prezenta hotărâre că, în pofida eventualei sale înscrieri în barou și a supunerii față de anumite norme de etică profesională, un avocat salariat nu beneficiază față de angajatorul său de același grad de independență precum avocatul care activează în cadrul unui cabinet extern față de clientul său.

57 Astfel cum a arătat avocatul general la punctul 83 din concluzii, diferența de independență menționată își menține întreaga importanță, deși legiuitorul național, în cazul în speță legiuitorul olandez, ar urmări să asimileze avocații externi și avocații interni. Astfel, această asimilare se referă numai la actul formal de admitere a unui consilier juridic de întreprindere la exercitarea profesiei de avocat și la obligațiile de etică profesională care îi revin acestuia în urma înscrierii în barou. În schimb, acest cadru juridic nu are niciun efect asupra dependenței economice și a identificării personale cu întreprinderea sa ale avocatului care se află într-un raport de muncă.

58 Rezultă din aceste considerații că avocatul intern se află într-o poziție fundamental diferită de cea a unui avocat extern, astfel încât situațiile respective ale acestora nu sunt comparabile în sensul jurisprudenței amintite la punctul 55 din prezenta hotărâre.

59 Așadar, Tribunalul a concluzionat în mod întemeiat că nu s-a putut constata nicio încălcare a principiului egalității de tratament.

60 În consecință, nici al doilea argument invocat în cadrul primului motiv nu poate fi reținut.

61 Prin urmare, motivul menționat trebuie respins în totalitate.

2. Cu privire la al doilea motiv

62 În cazul în care Curtea ar considera că Tribunalul a efectuat o interpretare corectă a Hotărârii AM & S Europe/Comisia, citată anterior, și că prin această hotărâre,

pronunțată în anul 1982, Curtea a intenționat să excludă comunicările cu avocații care au un raport de muncă de la beneficiul protecției acordate în temeiul principiul confidențialității, Akzo și Akcros dezvoltă, cu titlu subsidiar, un al doilea motiv care constă în două argumente, fiecare fiind împărțit în două aspecte.

63 În cadrul primului argument formulat, recurentele, susținute de unele dintre intervenient, se întemeiază pe evoluția sistemelor juridice naționale, pe de o parte, și a ordinii juridice a Uniunii, pe de altă parte. În ceea ce privește al doilea argument formulat, Akzo și Akcros se întemeiază, pe de o parte, pe dreptul la apărare și, pe de altă parte, pe principiul securității juridice.

64 Comisia consideră că niciunul dintre argumentele prezentate nu ar putea susține motivul.

a) Cu privire la primul aspect al primului argument (evoluția sistemelor juridice naționale)

i) Argumentele părților

65 Akzo și Akcros susțin că, având în vedere evoluțiile semnificative „din domeniul juridic" începând din anul 1982, Tribunalul ar fi trebuit să „reinterpreteze" Hotărârea AM & S Europe/Comisia, citată anterior, în ceea ce privește principiul confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți.

66 Akzo și Akcros consideră că, la punctele 170 și 171 din hotărârea atacată, Tribunalul a refuzat în mod greșit să extindă domeniul de aplicare *ratione personae* al principiului confidențialității pentru motivul că legislațiile naționale nu recunosc în mod unanim și clar protecția confidențialității comunicărilor cu consilierii juridici de întreprindere. În pofida lipsei unei tendințe uniforme la nivel național, dreptul Uniunii ar putea stabili criterii juridice pentru protecția dreptului la apărare care să fie superioare celor stabilite în anumite ordini juridice naționale.

67 Comisia arată că, prin intermediul motivului invocat, recurentele solicită, în esență, Curții să modifice jurisprudența astfel cum aceasta rezultă din Hotărârea AM & S Europe/Comisia, citată anterior.

68 Comisia semnalează că recurentele nu pun în discuție concluzia Tribunalului, potrivit căreia nu există nicio tendință majoritară în legislațiile statelor membre care vizează protejarea comunicărilor cu avocații interni în temeiul principiului confidențialității.

ii) Aprecierea Curții

69 Trebuie amintit că, la momentul efectuării considerațiilor în Hotărârea AM & S Europe/Comisia, citată anterior, referitoare la principiul protecției confidențialității în cadrul procedurilor de investigare în materia dreptului concurenței, Curtea a subliniat că acest domeniu al dreptului Uniunii trebuie să țină cont de principiile și de concepțiile comune ale sistemelor de drept ale statelor membre în ceea ce privește respectarea confidențialității în raport în special cu anumite comunicări între avocați și clienții acestora (a se vedea punctul 18 din această hotărâre). În acest scop, Curtea a efectuat o comparație între diferitele sisteme de drept.

70 Curtea a observat, la punctele 19 și 20 din Hotărârea AM & S Europe/Comisia, citată anterior, că, deși protecția corespondenței dintre avocați și clienții acestora este recunoscută în mod general, domeniul și criteriile sale de aplicare variază în funcție de diferitele reglementări naționale. Pe baza acestei comparații, Curtea a recunoscut totuși că se impune protecția, în temeiul dreptului Uniunii, a confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienții acestora, cu condiția îndeplinirii celor două cerințe menționate la punctul 21 din hotărârea citată.

71 La rândul său, Tribunalul a constatat, la punctul 170 din hotărârea atacată, că, deși este adevărat că recunoașterea specifică a rolului consilierului juridic de întreprindere și protecția comunicărilor cu acesta în temeiul confidențialității sunt relativ mai răspândite în anul 2004 decât la momentul pronunțării Hotărârii AM & S Europe/Comisia, citată anterior, totuși nu era posibil să se identifice tendințe uniforme sau vădit majoritare în sistemele juridice ale statelor membre.

72 În plus, din cuprinsul punctului 171 din hotărârea atacată rezultă că, potrivit analizei de drept comparat efectuate de Tribunal, există încă un număr important de state membre care exclud consilierii juridici de întreprindere din sfera protecției confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți. De asemenea, numeroase state membre nu permit consilierilor juridici de întreprindere să se înscrie în barou și, prin urmare, nu le atribuie statutul de avocat.

73 În această privință, chiar Akzo și Akcros au admis că nu se poate stabili o tendință generală în ordinea juridică a statelor membre în sensul asimilării avocaților interni cu avocații care desfășoară activități în mod independent.

74 În consecință, în ceea ce privește ordinea juridică din cele 27 de state membre ale Uniunii Europene, nu se poate constata nicio tendință preponderentă în favoarea unei protecții a confidențialității comunicărilor în cadrul unei întreprinderi sau al unui grup de întreprinderi cu avocații interni.

75 În aceste condiții și în mod contrar a ceea ce urmăresc să demonstreze recurentele, nu se poate considera că regimul juridic existent în Țările de Jos evidențiază o tendință pe cale de afirmare în statele membre, nici că este un element pertinent în vederea stabilirii domeniului de aplicare al principiului confidențialității.

76 Așadar, Curtea consideră că situația juridică din cadrul statelor membre ale Uniunii nu a evoluat în cursul anilor care au trecut de la pronunțarea Hotărârii AM & S Europe/Comisia, citată anterior, într-o măsură care să justifice să se aibă în vedere o dezvoltare a jurisprudenței în sensul recunoașterii în favoarea avocaților interni a beneficiului protecției confidențialității.

77 În consecință, primul aspect al primului argument trebuie să fie respins.

b) Cu privire la al doilea aspect al primului argument (evoluția ordinii juridice a Uniunii)

i) Argumentele părților

78 Akzo și Akcros susțin că, la punctele 172 și 173 din hotărârea atacată, Tribunalul nu a recunoscut relevanța evoluției dreptului Uniunii care rezultă în special din intrarea în vigoare a Regulamentului (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat (JO L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167).

79 Astfel, în opinia Akzo și a Akcros, „modernizarea" normelor de procedură în materie de înțelegeri între întreprinderi ar fi majorat necesitatea consilierii juridice interne, a cărei importanță în prevenirea încălcărilor dreptului concurenței nu poate fi neglijată, având în vedere că avocații salariați s-ar putea baza pe cunoașterea îndeaproape a întreprinderilor și a activităților acestora.

80 Akzo și Akcros adaugă că punerea în aplicare a programelor de conformitate, care este de dorit în vederea bunei aplicări a dreptului concurenței al Uniunii, presupune ca derularea comunicărilor din cadrul unei întreprinderi sau al unui grup de întreprinderi cu avocații interni să poată avea loc într-o atmosferă de încredere.

81 Comisia consideră că aprecierile formulate de Tribunal în hotărârea atacată privind critica susținută de Akzo și de Akcros nu cuprind nicio eroare de drept.

82 Comisia subliniază că dispozițiile Regulamentului nr. 1/2003 nu au nicio incidență asupra întinderii protecției confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți.

ii) Aprecierea Curții

83 Trebuie observat că, deși este adevărat că Regulamentul nr. 1/2003 a adus numeroase modificări normelor de procedură privind dreptul concurenței al Uniunii, este de asemenea cert că normele menționate nu cuprind nicio indicație care să permită stabilirea faptului că impun asimilarea avocaților care desfășoară activități în mod independent și a avocaților salariați în ceea ce privește protecția confidențialității

comunicărilor, întrucât acest principiu nu face în niciun mod obiectul regulamentului menționat.

84 Astfel, rezultă din cuprinsul dispozițiilor articolului 20 din Regulamentul nr. 1/2003 că Comisia poate să desfășoare toate inspecțiile necesare la întreprinderi și, în acest cadru, să examineze registrele și alte documente privind activitatea, indiferent de suportul pe care sunt păstrate, precum și să ia sau să obțină, sub orice formă, o copie sau un extras din aceste registre sau documente.

85 Acest regulament, la fel ca articolul 14 alineatul (1) literele (a) și (b) din Regulamentul nr. 17, a definit, așadar, în mod larg competențele Comisiei. Astfel cum rezultă din considerentele (25) și (26) ale Regulamentului nr. 1/2003, întrucât identificarea încălcărilor normelor de concurență devine tot mai dificilă, este necesar să se protejeze eficient concurența și, pentru a garanta eficiența inspecțiilor, Comisia trebuie să fie autorizată să intre în orice incintă unde sunt păstrate documentele de afaceri, inclusiv în locuințe private.

86 Astfel, contrar a ceea ce încearcă să susțină recurentele, Regulamentul nr. 1/2003 nu vizează să impună asimilarea avocaților interni cu avocații externi în ceea ce privește protecția confidențialității comunicărilor cu clienții acestora, ci urmărește să consolideze întinderea competențelor de inspecție ale Comisiei, în special în ceea ce privește documentele care pot face obiectul unor astfel de măsuri.

87 În consecință, nici modificarea normelor de procedură în materia dreptului concurenței, care rezultă în special din Regulamentul nr. 1/2003, nu poate justifica o modificare a jurisprudenței consacrate prin Hotărârea AM & S Europe/Comisia, citată anterior.

88 În consecință, și al doilea aspect al primului argument trebuie să fie respins.

89 Rezultă de aici că primul argument invocat în cadrul celui de al doilea motiv trebuie respins în totalitate.

c) Cu privire la primul aspect al celui de al doilea argument (dreptul la apărare)

i) Argumentele părților

90 Akzo și Akcros susțin că interpretarea realizată de Tribunal, la punctul 176 din hotărârea atacată, privind întinderea protecției comunicărilor dintre avocați și clienți, reduce nivelul de protecție a dreptului la apărare al întreprinderilor. Astfel, recurgerea la opiniile juridice ale unui avocat intern nu ar prezenta același interes și nu ar putea avea utilitate deplină în cazul în care comunicările din cadrul unei întreprinderi sau al unui grup cu un astfel de avocat nu ar putea să beneficieze de protecția confidențialității comunicărilor.

91 Comisia consideră că, în mod contrar celor susținute de recurente, dreptul la apărare nu este deloc afectat prin interpretarea reținută de Tribunal privind domeniul de aplicare al principiului confidențialității.

ii) Aprecierea Curții

92 Trebuie amintit că respectarea dreptului la apărare în orice procedură susceptibilă să conducă la aplicarea unor sancțiuni, în special a unor amenzi sau a unor penalități cu titlu cominatoriu, constituie un principiu fundamental al dreptului Uniunii, care a fost subliniat de nenumărate ori în jurisprudența Curții (a se vedea Hotărârea din 2 octombrie 2003, Thyssen Stahl/Comisia, C-194/99 P, Rec., p. I-10821, punctul 30, Hotărârea din 29 iunie 2006, Showa Denko/Comisia, C-289/04 P, Rec., p. I-5859, punctul 68, și Hotărârea din 8 februarie 2007, Groupe Danone/Comisia, C-3/06 P, Rep., p. I-1331, punctul 68) și care a fost consacrat la articolul 48 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii.

93 Prin intermediul criticii formulate, recurentele vizează să demonstreze că dreptul la apărare trebuie să includă posibilitatea de a fi consiliat, apărat și reprezentat pe baza liberei alegeri a unui consilier juridic și că protecția confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți face parte din acest drept, indiferent de statutul profesional al avocatului respectiv.

94 În această privință, trebuie observat că, atunci când o întreprindere se adresează avocatului său intern, aceasta nu tratează cu un terț independent, ci cu o persoană care face parte dintre angajații săi, în pofida eventualelor obligații profesionale care rezultă din înscrierea în barou.

95 Trebuie adăugat că, și presupunând că consultarea unor avocați interni, angajați de întreprindere sau de grup, ar trebui să intre în domeniul de aplicare al dreptului de a fi consiliat, apărat și reprezentat, aceasta nu exclude aplicarea, în cazul intervenției unor avocați interni, a anumitor restricții și modalități privind exercitarea profesiei, fără a trebui să se considere că aceasta aduce atingere dreptului la apărare. Astfel, consilierii juridici de întreprindere nu au întotdeauna posibilitatea de a-și reprezenta angajatorul în fața tuturor instanțelor naționale, deși astfel de norme restrâng

posibilitățile pe care le au clienții potențiali la momentul alegerii celui mai adecvat consultant juridic.

96 Rezultă din aceste considerații că orice justițiabil care urmărește să obțină opinia unui avocat, trebuie să accepte astfel de restricții și condiții aferente exercitării acestei profesii. Modalitățile de protecție a confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți fac parte dintre aceste restricții și condiții.

97 În consecință, critica întemeiată pe încălcarea dreptului la apărare nu este fondată.

d) Cu privire la al doilea aspect al celui de al doilea argument (principiul securității juridice)

i) Argumentele părților

98 Akzo și Akcros consideră că aprecierile Tribunalului determină și o încălcare a principiului securității juridice, având în vedere că articolul 101 TFUE este aplicat adesea în paralel cu dispozițiile corespunzătoare din dreptul intern. Așadar, protecția comunicărilor cu avocații interni nu ar putea să depindă de împrejurarea că cea care efectuează o investigație este Comisia sau o autoritate națională de concurență.

99 Comisia subliniază că, dimpotrivă, dacă principiul confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți, aplicabil investigațiilor efectuate de aceasta, nu ar mai fi definit la nivelul Uniunii, ci în cadrul dreptului național, din aceasta ar rezulta situații complexe și incerte pentru toate persoanele interesate, ceea ce ar aduce atingere principiului securității juridice invocat de Akzo și de Akcros.

ii) Aprecierea Curții

100 Trebuie amintit că securitatea juridică constituie un principiu general al dreptului Uniunii care impune în special ca o reglementare care produce consecințe defavorabile față de particulari să fie clară și precisă, iar aplicarea acesteia să fie previzibilă pentru justițiabili (a se vedea Hotărârea din 14 aprilie 2005, Belgia/Comisia, C-110/03, Rec., p. I-2801, punctul 30, Hotărârea din 7 iunie 2007, Britannia Alloys & Chemicals/Comisia, C-76/06 P, Rep., p. I-4405, punctul 79, și Hotărârea din 14 ianuarie 2010, Stadt Papenburg, C-226/08, Rep., p. I-131, punctul 45).

101 Pentru a răspunde la critica întemeiată pe principiul menționat mai sus, trebuie observat că interpretarea realizată de Tribunal în hotărârea atacată, potrivit căreia comunicările din cadrul unei întreprinderi sau al unui grup cu avocații interni nu beneficiază de confidențialitatea comunicărilor în cadrul unei investigații realizate de Comisie, nu generează nicio incertitudine juridică în ceea ce privește întinderea protecției menționate.

102 Astfel, competențele de care dispune Comisia în temeiul Regulamentului nr. 17 și al Regulamentului nr. 1/2003 se disting de întinderea investigațiilor care pot fi desfășurate la nivel național. Astfel, cele două tipuri de proceduri se întemeiază pe o repartizare a competențelor între diferitele autorități de concurență. În consecință,

normele privind protecția confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți pot varia în funcție de respectiva repartizare a competențelor și de reglementările referitoare la aceasta.

103 Curtea s-a pronunțat în această privință în sensul că dreptul Uniunii și dreptul național în materia concurenței analizează practicile restrictive din perspective diferite. În timp ce articolele 101 TFUE și 102 TFUE au în vedere practicile menționate în considerarea obstacolelor care pot rezulta din acestea pentru comerțul dintre statele membre, legislațiile interne, având la bază abordări specifice fiecăreia dintre ele, analizează practicile restrictive numai în respectivul cadru (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 iulie 1992, Asociación Española de Banca Privada și alții, C-67/91, Rec., p. I-4785, punctul 11).

104 În aceste condiții, întreprinderile ale căror incinte sunt percheziționate, în cadrul unei investigații în materie concurență, sunt în măsură să își stabilească drepturile și obligațiile față de autoritățile competente și în raport cu dreptul aplicabil, precum, de exemplu, tratamentul documentelor care pot fi ridicate în cursul unei astfel de investigații și problema dacă întreprinderile în cauză au sau nu au dreptul să invoce protecția confidențialității comunicărilor cu avocații interni. În consecință, întreprinderile se pot orienta în mod eficient în funcție de competențele autorităților menționate și de competențele concrete ale acestora privind ridicarea unor documente.

105 Principiul securității juridice nu impune, așadar, ca pentru cele două tipuri de proceduri menționate mai sus să se recurgă la criterii identice în ceea ce privește confidențialitatea comunicărilor dintre avocați și clienți.

106 În consecință, faptul că, în cadrul unei investigații desfășurate de Comisie, protecția comunicărilor este limitată la comunicările cu avocații externi nu aduce nicio atingere principiului invocat de Akzo și de Akcros.

107 Prin urmare, critica întemeiată pe principiul securității juridice nu este fondată.

108 Rezultă din aceasta că al doilea motiv trebuie respins în totalitate.

3. Cu privire la al treilea motiv

a) Argumentele părților

109 Cu titlu încă mai subsidiar, Akzo și Akcros susțin că aprecierile Tribunalului, considerate împreună, încalcă principiul autonomiei procedurale naționale și principiul competențelor de atribuire.

110 Akzo și Akcros precizează că articolul 22 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 exprimă principiul autonomiei procedurale naționale în domeniul avut în vedere. Legiuitorul Uniunii ar fi specificat în mod expres că, și în cazul unor inspecții efectuate la cererea Comisiei pentru a stabili dacă a avut loc o încălcare a dispozițiilor articolului 101 TFUE sau 102 TFUE, reprezentanții oficiali ai autorității naționale de concurență își exercită competențele în conformitate cu legislația națională. Legiuitorul nu ar fi

dat o definiție armonizată a principiului confidențialității comunicărilor dintre avocat și client, ceea ce ar însemna că statele membre continuă să dispună de competența de a determina acest aspect specific al protecției dreptului la apărare.

111 Comisia susține că hotărârea atacată nu încalcă în niciun mod principiile avute în vedere prin intermediul celui de al treilea motiv. Astfel, principiul autonomiei procedurale naționale ar reglementa situațiile în care instanțele și administrațiile statelor membre au obligația de a aplica dreptul Uniunii, însă nu ar fi aplicabil atunci când este vorba despre determinarea limitelor legale ale acțiunii instituțiilor înseși.

112 Comisia concluzionează din aceasta că definirea în întreaga Uniune a unui domeniu de aplicare uniform al confidențialității comunicărilor dintre avocați și clienți pentru procedurile care au drept scop constatarea unei încălcări a articolelor 101 TFUE și 102 TFUE a constituit o aplicare corectă de către Tribunal a Hotărârii AM & S Europe/Comisia, citată anterior. În consecință, nu s-ar încălca nici principiul competențelor de atribuire.

b) Aprecierea Curții

113 Trebuie amintit că, în conformitate cu principiul autonomiei procedurale naționale, în lipsa unei reglementări a Uniunii în materie, revine ordinii juridice interne din fiecare stat membru atribuția de a desemna instanțele competente și de a stabili modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 decembrie

1976, Rewe, 33/76, Rec., p. 1989, punctul 5, Hotărârea din 19 iunie 1990, Factortame şi alţii, C-213/89, Rec., p. I-2433, punctul 19, Hotărârea din 14 decembrie 1995, Peterbroeck, C-312/93, Rec., p. I-4599, punctul 12, precum şi Hotărârea din 11 septembrie 2003, Safalero, C-13/01, Rec., p. I-8679, punctul 49).

114 Cu toate acestea, în prezenta cauză, Curtea trebuie să se pronunţe asupra legalităţii unei decizii adoptate de o instituţie a Uniunii în temeiul unei reglementări adoptate la nivelul Uniunii, care, în plus, nu comportă nicio trimitere la dreptul naţional.

115 Astfel, interpretarea şi aplicarea uniforme ale principiului confidenţialităţii comunicărilor dintre avocaţi şi clienţi la nivelul Uniunii sunt indispensabile pentru ca investigaţiile efectuate de Comisie în cadrul unor proceduri în materie de înţelegeri să se poată desfăşura în condiţii de egalitate de tratament pentru întreprinderile în cauză. Dacă situaţia nu ar fi astfel, aplicarea unor norme sau a unor noţiuni juridice din dreptul naţional şi care fac parte din legislaţia unui stat membru ar aduce atingere unităţii dreptului Uniunii. O astfel de interpretare şi aplicare uniforme ale acestei ordini juridice nu pot depinde de locul unde se efectuează investigaţia şi de eventuale particularităţi normative naţionale.

116 În ceea ce priveşte principiul competenţelor de atribuire, trebuie subliniat că normele de procedură în materie de concurenţă, astfel cum sunt prevăzute la articolul 14 din Regulamentul nr. 17 şi la articolul 20 din Regulamentul nr. 1/2003, se încadrează în dispoziţiile necesare în vederea funcţionării pieţei interne a căror adoptare face parte din competenţa exclusivă conferită Uniunii în temeiul articolului 3 alineatul (1) litera (b) TFUE.

117 Conform dispoziţiilor articolului 103 TFUE, revine Uniunii obligaţia de a adopta regulamentele sau directivele utile în vederea aplicării principiilor prevăzute la articolele 101 TFUE şi 102 TFUE, privind normele de concurenţă aplicabile întreprinderilor.

Prin această competență se urmărește în special să se asigure respectarea interdicțiilor prevăzute la articolele menționate prin instituirea unor amenzi și a unor penalități cu titlu cominatoriu și să se definească rolul Comisiei în aplicarea acestor dispoziții.

118 În acest cadru, articolul 105 TFUE prevede că aplicarea principiilor stabilite la articolele 101 TFUE și 102 TFUE este asigurată de Comisie și că aceasta investighează presupusele cazuri de încălcare.

119 Astfel cum a precizat avocatul general la punctul 172 din concluzii, cu ocazia investigațiilor efectuate de Comisie în calitate de autoritate europeană în domeniul concurenței, dreptul național nu este relevant decât în măsura în care autoritățile statelor membre acordă asistență acesteia, în special atunci când este necesară contracararea opoziției manifestate de întreprinderea în cauză prin aplicarea unor măsuri coercitive conform articolului 14 alineatul (6) din Regulamentul nr. 17 și articolului 20 alineatul (6) din Regulamentul nr. 1/2003. În schimb, dreptul Uniunii este singurul aplicabil în vederea stabilirii înscrisurilor și a documentelor pe care Comisia are competența să le verifice și pe care le poate copia în cadrul investigațiilor sale în materie de înțelegeri.

120 În consecință, nici principiul autonomiei procedurale naționale, nici principiul competențelor de atribuire nu pot fi invocate în raport cu puterile atribuite Comisiei în domeniul avut în vedere.

121 În consecință, nici al treilea motiv nu poate fi reținut.

122 Rezultă din ansamblul considerațiilor de mai sus că recursul nu este fondat.

## VI — Cu privire la cheltuielile de judecată

123 Potrivit articolului 69 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, aplicabil procedurii de recurs în temeiul articolului 118 din același regulament, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia a solicitat obligarea Akzo și a Akcros la plata cheltuielilor de judecată, iar acestea din urmă au căzut în pretenții, se impune obligarea acestora la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât au introdus împreună recursul, acestea trebuie să suporte cheltuielile de judecată în solidar.

124 Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, precum și Regatul Țărilor de Jos, în calitate de intervenientе în procedura în fața Curții, suportă fiecare propriile cheltuieli de judecată, conform articolului 69 alineatul (4) primul paragraf din Regulamentul de procedură.

125 Celelalte părți la proces, care au susținut recursul și au căzut în pretenții, trebuie să suporte propriile cheltuieli de judecată, în temeiul, prin analogie, al articolului 69 alineatul (4) al treilea paragraf din Regulamentul de procedură.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară și hotărăște:

**1) Respinge recursul.**

**2) Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, precum și Regatul Țărilor de Jos suportă fiecare propriile cheltuieli de judecată.**

3) **Conseil des barreaux européens, Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, European Company Lawyers Association, American Corporate Counsel Association (ACCA) – European Chapter și International Bar Association suportă fiecare propriile cheltuieli de judecată.**

4) **Pentru rest, obligă în solidar Akzo Nobel Chemicals Ltd și Akcros Chemicals Ltd la plata cheltuielilor de judecată.**

Semnături